

Elena Hadjieva

(Bulgaria, Sofia University St. Kliment Ohridski)

The socio-cultural context of teaching Bulgarian as a foreign language

Abstract: An emphasis of the presentation is that the future of the Bulgarian language is also closely related to the study of the language as a foreign one, as well as to the open dialogue, which includes the sharing of the foreign culture.

Learning language as a character system for communication and cognition must be complemented by the consistent teaching of the foreign country's cultural code. Building skills in the students to seek a different type of "specific" information in the foreign language contributes to their development as professional translators and experts on the socio-cultural space of the foreign country.

"Specific" information refers to the phraseology of a language whose absorption represents a traditional difficulty in language learning. This is because the use of phraseological units presumes a high level of communicative competence and knowledge of the life, habits and cultural dialogue in the broadest sense of the foreign socium.

The presentation covers one of the books of Bulgarian as a foreign language department's team - "Stumbling stones in language learning", Sofia: Gutenberg, 2013, where special questionnaires and exercise system are developed to ease the understanding and utilization of phraseological units in the target language.

The socio-cultural aspect of learning Bulgarian as a foreign language also includes the formation of language-etiquette competence, i.e. the knowledge of the polite phrases as part of the speech etiquette (Hadjieva, E. et al, "How to communicate in Bulgarian?". Publishing House "Gutenberg", S., 2014).

Елена Хаджиева

(България, Софийски университет „Св. Климент Охридски“)

Социокултурният контекст в обучението по български език като чужд. Нова учебна литература

Бъдещето на българския език е тясно свързано и с изучаването на езика като чужд, както и с отворения диалог, включващ споделянето на чуждата култура.

Социокултурният контекст на обучението по български език като чужд е една от иновативните учебни политики, акцент в работата на екипа на Катедра „Български език като чужд“ във ФСлФ, СУ.

Елена Хаджиева

Преподаванията на катедрата се осъществяват в българска езикова среда и чуждестранните студенти слушателите са от всички факултети и специалности на СУ, като тук се включват и голям брой чуждестранни специализанти и докторанти. Занятията към КБЕЧ се посещават и от представители на различни дипломатически мисии и чуждестранни граждани, които завършват обучението си със съответен сертификат за степен на владеене на българския език.

Естествено нашето виждане за социокултурния контекст на обучението по български език като чужд не е в разрез с мненията на други автори, които разглеждат подобни проблеми на приложната лингвистика и които смятат, че усъвършенстването на комуникативната компетентност спомага за пълноценна интеракция в рамките на социума. Напротив. Това виждане е в синхрон с международните образователни практики, както е фокус и на останалите други групи български изследвания, като първата от тях обхваща теоретично ориентирани текстове, в които се представят таксономии, цели и задачи и модели на обучението по чужд език, сред които са трудовете на Ст. Петрова, Т. Шопов, П. Стефанова и втората група, която обхваща изследвания с практико-приложен характер, базиращи се на методите наблюдение и експеримент, сред които на Св.Банова, Х. Валтер.

Защо в нашите разработки определено се акцентира на социокултурната ориентация на чуждестранния гражданин в българска езикова среда и защо придобиването на тази ориентация е с ключово значение? Смятаме, че изучаването на езика като знакова система, служеща за комуникация и за познание, задължително се допълва и от последователното преподаване на културния код на чуждата страна, което е утвърдена международна образователна политика, определяща съвременния облик на обучението по чужд език, а именно изграждането на умения у обучаваните да търсят различен тип „специфична“ информация в чуждия език, да я откриват и интерпретират. По този начин чрез пълноценното споделяне на чуждата култура те се изграждат като професионални преводачи и специалисти по социокултурно пространство на чуждата страна.

Към „специфичната“ информация се отнася фразеологията на даден език, чието усвояване представлява традиционна трудност в чуждоезиковото обучение. Защото употребата на фразеологичните единици винаги е свързана с конкретна стилистическа оценка в определен контекст, което предполага високо равнище на комуникативна компетентност и познаване на бита, навиците и културния диалог в най-широк смисъл на чуждия социум.

В една от книгите на екипа ни „Препъни-камъчета в чуждоезиковото обучение“ (София: Гутенберг, 2013) се отделя внимание на проблемите при усвояване на фразеологизмите и деминутивите от чужденци, изучаващи български език, тъй като при такива единици специфичната стилистична окраска предполага денотативното значение да отстъпва пред конотативното. „Трудността произлиза не толкова от значенията на фразеологичните единици, тъй като те „най-често са универсални, еднакви (или близки) за различни, дори несродни езици, а от различните образи, с които тези значения се изразяват в отделните езици.“ (К. Ничева)

Ще дам пример – един от въпросите на анкета, предоставена на чуждестранни студенти, е да напишат преводните аналози на бълг. „чашата преля“ на роден език. Получихме точния преводен еквивалент на английски „the straw that broke the camel's back“, който означава ‘сламката, която счупи гърба на камилата’; срв. също и на бълг. „на кукуво лято“ – рус. „после дождичка в четверг“ – англ. „when pigs fly/and pigs might fly“.

Но тук трябва да се отбележи, че без да е предложена съответната комуникативна ситуация, чуждестранният студент трудно се справя с разбирането и най-вече с адекватната употреба на българския фразеологизъм.

В гореспоменатата книга са разработени специални анкети, както и система за упражнения с цел по-лесното разбиране и усвояване на фразеологичните единици от изучавания език. Основният замисъл на тези анкети е да се утвърди разглеждането и търсенето на еквивалент в родния език, като същевременно се предоставя и минимум контекст за ориентация на студента. Подобни анкети създадохме и за разбирането и възприемането на друга „специфична“ културна информация, а именно умалителните думи.

Към социокултурния аспект на обучението по български език като чужд отнасяме и формирането на езиковоетикетната компетентност, т.е. знанията за етикетните единици от темите на речевия етикет.

Книгата „Как се общува на български?“ съдържа следните части: Етикет за всеки ден, Делова кореспонденция, Бизнес етика и бизнес етикет, Бизнес комуникация, Говоренето пред публика, Учтивост в ефир.

Постепенното изграждане в съзнанието на обучаваните на концептите за чуждата култура на общуване, усвояването на езиковите модели на етикетното поведение, а също и уменията за практическото им прилагане изграждат межкултурната компетентност. Въпросът дали даден модел на общуване е допустим или подходящ за дадена комуникативна ситуация, дали се харесва или не – това зависи от индивидуалното възприятие на отделната личност и представителството на собствената му култура. Така изграждането на межкултурна компетентност има съществена роля и способства за възпитанието на толерантност по отношение на другостта и различието на духовните ценности, изразяващи се в културните специфики на отделните общества.

Усвояването на речевите етикетни единици и нормите на етикетното поведение на чуждата култура е базисът за отворения межкултурен диалог, без който е невъзможно пълноценното общуване, осъществявано чрез реализацията на съответните комуникации в различните сфери на личния и обществения живот.

Изучаването на българския език като чужд е утвърдено лингвистично направление с национално-стратегическо значение и е естествено да разширява образователните си практики. Имам предвид държавния стандарт, който урежда усвояването на езика от всички деца и ученици, за които българският не е майчин – от етническите малцинствени групи, деца на чужди граждани, които работят у нас, или на бежанци. Стандартът регламентира и усвояването на езика от децата на българите в чужбина.

Трябва да споменем и иновациите, свързани с професионалното образование и обучение за възрастни хора, които са нов фокус в европейската програма „Еразъм+“ за 2017 г. „Еразъм+“ е най-известната програма за обмен, финансирана от ЕС. Тя има за цел подобряване на уменията и пригодността за заетост, както и модернизирание на образованието, обучението и работата с младежта. Подкрепят се международни партньорства между институции и организации, работещи в областта на образованието, обучението и младежта с цел стимулиране на сътрудничеството и изграждане на връзки между сектора на образованието и трудовия сектор, за да се преодолее липсата на умения, която се усеща в цяла Европа и в България. По отношение на новите връзки между сектора

на образованието и трудовия сектор е наложително осъвременяване на учебните програми, създадени специално за Еразъм студентите.

В заключение – обучението по чужд език е международна образователна стратегия и успешната ѝ реализация е част от облика на добрите световни университети.

НОВА УЧЕБНА ЛИТЕРАТУРА:

- Хаджиева 2011: *Хаджиева, Е.* Български език като чужд – за напреднали B2, C1, C2, в съавторство с М. Каменова, В. Шушлина, А. Асенова. ИК „Гутенберг“, С., 255 с.
- Хаджиева 2012: *Хаджиева, Е.* Реч, етикет, културни традиции, в съавторство с А. Асенова, В. Шушлина, М. Каменова. ИК „Гутенберг“, С., 155 с.
- Хаджиева 2012: *Хаджиева, Е.* Разбирам и говоря. Български език като чужд, в съавторство с Р. Влахова, Н. Гарибова, Г. Дачева, А. Асенова, В. Шушлина, Й. Велкова. ИК „Гутенберг“, С., 264 с.
- Хаджиева 2013: *Хаджиева, Е.* Препъни-камъчета в чуждоезиковото обучение. Български език като чужд, в съавторство с А. Асенова, Й. Велкова, В. Шушлина. ИК „Гутенберг“, С., 100 с.
- Хаджиева 2013: *Хаджиева, Е.* Текстове плюс. Български език като чужд, в съавторство с Р. Влахова, Й. Велкова, В. Шушлина, А. Асенова. ИК „Гутенберг“, С., 173 с.
- Хаджиева 2014: *Хаджиева, Е.* Как се общува на български. Български език като чужд, в съавторство с Р. Влахова, Й. Велкова, А. Асенова, В. Шушлина. ИК „Гутенберг“, С., 187 с.
- Хаджиева 2014: *Хаджиева, Е.* Лесното в трудния български език. Общ курс по български език за чужденци (с диск), в съавторство с Р. Влахова, Й. Велкова, В. Шушлина, А. Асенова. ИК „Гутенберг“, С., 333 с.

Представяне:

http://www.abcdar.com/magazine/IV/Hadzhieva_Vlashova_Velkova_Shushlina_Asenova_1314-9067_IV.pdf

- Хаджиева, Е. Тестове за нива A1, A2, B1, B2, C1, C2. Български език като чужд, в съавторство с Р. Влахова, В. Шушлина, Й. Велкова, В. Байчева. ИК „Гутенберг“, С., 2015, 89 с.; <http://slav.uni-sofia.bg/naum/librslavici/hadzhieva2015>
- Хаджиева, Е. Здравейте, докторе! Български език като чужд (за студенти медици) в съавторство с Р. Влахова, В. Шушлина, В. Байчева, Р. Манова. ИК „Гутенберг“, С., 2016, 210 с.
- Хаджиева, Е. и колектив. Нова практическа граматика на българския език за чужденци, ИК „Гутенберг“, С., под печат.